

GÜNÜMÜZDE BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ

Ceyda ILGAZ BÜYÜKBAYKAL*

Freedom of Press Today

Freedom of press is an indispensable element of contemporary democracies. The objective of the press should be maintaining the diffusion of democracy, expressing the problems of people independently and publicizing the events objectively. Considering the freedom of press as a whole today, the freedom of not only the journalists but also everybody having the right of getting information should be regarded. Apart from the concept of the freedom of press, the conditions, which are necessary to talk about the existence of this concept, are studied in this article.

Key words: *Press, freedom of press, democracy.*

.....

"Basın özgürlüğü ve toplumsal özgürlükler olmadan ve konuya ait işler hakkında geniş eleştiri alanı bırakılmadan, kamuoyu görevini yapamaz. Kamuoyu özgür eleştiri ve tartışma alanıdır. Bu alan hep açık olmalı ve değişik fikirlerle desteklenmelidir."

Mustafa Kemal Atatürk

Halkın haber alması ve bilgilendirilmesi görevini yerine getiren gazetelerin ortaya çıkmasındaki en büyük etken insanların gerek yakın çevrelerinde gerekse dünyada meydana gelen olaylar hakkında bilgi sahibi olmak istemesidir.

Haberciliğin tarihi insanlık tarihi kadar eskidir. İlk insanlar mağara duvarlarına çizdikleri resimler ve çeşitli işaretlerle tehlikelere karşı birbirlerini uyarışlardır. Sümerlerin yazıyı bulması basın açısından da son derece önemlidir. Gazetenin ilk ortaya çıkışı çok

öncelere dayanmaktadır. İsrail tarihçisi Flavius Josephe, Babilonyalılarda kamu ile ilgili olayları günü gününe yazan ve bunları fırınlanmış çamur tabletler halinde duvar gazetesi olarak şehrin çeşitli köşelerine asan görevlilerden bahsetmektedir. Louvre Müzesi'nde yer alan bazı Mısır papirüslerinden gazetenin tarihinin M.Ö. 1750 yılına kadar gittiği anlaşılmaktadır. "Gazetenin öncüleri sayılabilecek ilk örnek, elle yazılan haber mektuplarıdır. Politik, ticari bilgileri kapsayan bu mektuplar, ortaçağın sonlarına doğru, özellikle büyük ticari kuruluşların çeşitli

* Yrd. Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü.

dallarında çalışanlar arasında elden ele do-laşmıştır.” (İnuğur, 1993: 41) İlk haber mektuplarının, ne zaman yazıldığı kesin olarak bilinmiyor olsa da XII. ve XIII yüzyıllarda önemli bir ticaret ve kültür merkezi olan Venedik’te doğduğu bilinmektedir. 1440 yılında matbaanın icadı, haber mektuplarının çoğaltılmasına ve yayılmasına olanak sağlamıştır. Böylece bu dönemde basılı haber mektupları ortaya çıkmıştır. İnuğur, basma haber mektuplarıyla birlikte, resmi makamların bunları denetlemesinin söz konusu olduğunu ve bu suretle ilk sansür diyebileceğimiz bir denetimin ortaya çıktığını belirtmektedir. (İnuğur,1993: 43)

Bir bakıma iletişimin keşfiyle birlikte sansürün ve düşüncenin cezalandırılmasının gündeme geldiğini söylememiz mümkündür. Matbaanın bulunması basının kitleleşmesini ve değişik düşüncelerin halka ulaşmasını sağlamıştır. Basın özgürlüğü konusunun tarihsel açıdan gazetelerin yayınlanmaya başladığı dönemlere dayandığı görülmektedir. 17. yüzyıl ve sonrasında yaşanan sosyal ve siyasal olaylar basının siyasi iktidarlar karşısındaki mücadelesine ivme kazandırmıştır. Basın özgürlüğü kavramı, temellerini İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nden almaktadır. Basın özgürlüğü konusunda ilk kalıcı düzenlemenin Amerikan Anayasası’nda yapıldığını belirten Rıdvan Bülbül’e göre “çoğulcu, katılımcı demokratik rejimlerin dili, gözü ve kulağı olan basının özgür olması doğal ve en çok istenen bir olgudur.” (Bülbül, 2002:88)

“Demokrasilerde halkın bilgi edinme hakkı sınırlandırılmaz. Halkın doğru bilgi edinmesi gerekirken haber alma hakkının sınırlandırılması kabul edilemez bir anlayıştır. Yönetenlerin halktan gizleyeceği herhangi bir şey yoktur ve olmamalıdır. Bilgi edinme hakkı olduğuna göre, bu hakka işlerlik sağlayan ve

onu yaşama geçirerek insanlara bilgi aktarmakla görevli gazetecilerin yazıları ve haberleri, radyo ve televizyon görüntüleri veya haberleri potansiyel suçlu sayılıp sansüre uğratılamaz.”(İlkiz:2005)

Haberin objektif ve bağımsız olması son derece önemlidir. Haberin içine yönlendirici bir biçimde yorum eklenmemeli, haber herhangi bir kişi ya da gruba çıkar sağlayacak şekilde yazılmamalıdır. Haberde doğruluk en temel ilkelerden biridir. Doğru haber verme ve halkı bilgilendirme hakkı özgürlüğün bir parçasıdır, halkın doğru bilgileri öğrenme hakkı engellenmemelidir. Bu bağlamda sansür, basın özgürlüğü önünde önemli bir engeldir. Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi’nde ‘insan ve yurttaş hakkı’ başlığı altında; herkes, bilgi edinme, haber alma, özgür düşünce, ifade ve serbest eleştiri hakkına sahiptir. Düşünce ve ifade özgürlüğünün kullanılmasının başlıca yolu olan basın ve yayın özgürlüğü temel insan haklarından biridir. Bu hakların demokratik hukuk devletinde anayasal güvence altında olması esastır ifadesiyle basın ve yayın özgürlüğü temel insan haklarından biri olarak belirtilmektedir.

“Basın özgürlüğü, en geniş anlamıyla, ‘bir hakkın ya da hakların yaşama geçirilebilmesinin önemli bir aracı’ ve kişilerin ‘doğru haber almasını sağlayıcı’ bir kavram olarak tanımlanabilir. Basın özgürlüğü denildiğinde sadece ‘gazetecilerin özgürlüğü’ değil, ‘doğru haber alma hakkına sahip her kişinin özgürlüğü’ akla gelmelidir. Kısacası, basın özgürlüğü olmadan, doğru haber alma hakkının gerçekleşebilmesi mümkün değildir.” (Özgen,1998: 112)

Gazetecilerin olaylar hakkındaki yayınları bakımından kendi sorumlulukları ve halkın bilgi alma hakkı için haber yazdığını belirten

İlkiz'e göre, "meydana gelen toplumsal olaylardan 'sorumlu' saymak, yapılan haberleri 'hazırlık tahkikatının selametini ihlal edecek nitelikte' değerlendirmeye tabi tutmak ve daha da ilerisi daha yazılmadan veya yayınlanmadan 'yayın yasaklamak' Anayasaya, yasalara ve Türkiye Cumhuriyeti Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesine aykırıdır." (İlkiz: 2005) Basın özgürlüğünün anayasalar tarafından düzenlemesindeki temel amaç, bu özgürlüğün diğer tüm hak ve özgürlüklerde olduğu gibi devletin yasama, yürütme ve yargı gücüne karşı güvence altına alınmasıdır.

Her mesleğin kendine özgü bir meslek etiği vardır. Bu bağlamda basın da kendine özgü bir meslek anlayışı, ilkeleri bulunmaktadır. Katılımcı ve çoğulcu demokrasilerde yasama, yürütme ve yargıdan sonra dördüncü güç olan basının meslek etiğinin alt yapısını ise özgürlük oluşturmaktadır. Basın özgürlüğü, düşünce özgürlüğünü tamamlayan ve onun kullanılmasını sağlayan bir özgürlüktür. Düşünce özgürlüğü, düşüncelerin özgürce açıklanması yanında bunların yayılması ve öğrenilmesi özgürlüğünü de içermektedir. Bu nedenle, basın özgürlüğünün, okuyucuların, izleyicilerin ya da dinleyicilerin haber alma ve görüşleri öğrenme olanağından yoksun kalmaları yönünden de değerlendirilmesi gerekir. Düşünce özgürlüğünün sınırlandırılması demek basın özgürlüğünün de işlevsiz hale getirilmesi demektir ki bu durumda da halkın bilgi edinme hakkı da sınırlandırılmış olmaktadır. Demokratik sistem ve hukuk devletinin gereklerine uygun olarak basının özgür olması son derece doğaldır. Basının özgür, bağımsız olması, 'haber alma hakkının' tam ve doğru olarak gerçekleşmesi, o ülkenin demokrasisinin sağlıklı işlenmesi, ülke gerçeklerinin kamuoyuna yansıtılması açısından büyük önem arz eder.

Oya Tokgöz konuyla ilgili olarak görüşlerini şu şekilde belirtmektedir; "Basın özgürlüğü denilince, demokrasinin bütün kurum ve mekanizmalarına yürekten inanan bir inanç sistemi içinde kişiyi ve dolayısıyla kişisel hak ve özgürlükleri temel alan bir özgürlük akla gelmektedir. Basın ahlakı ise basın özgürlüğünü koruyabilmek ve sürdürebilmek için var olması gerekli bir ahlak anlayışıdır...Basın için özgürlük ilk ve kaçınılmaz koşuldur. Özgürlük gerekli olduğu için de belli bir ahlak anlayışı korunmalı ve bu konuda bir ortak anlayış bulunmalıdır." (Tokgöz,1994:59)

Basın özgürlüğü özgürlükçü çağdaş demokrasilerin vazgeçilmez bir unsurudur. Çağdaş ve özgürlükçü demokrasilerde kamuoyunun sesi olduğu kadar hazırlayıcısı olan basın kamuoyunun eğilimlerini de yansıtmaktadır. Çağdaş demokrasilerde gazeteciler, kamuoyunun bağımsız temsilcisi olma görevini üstlenmişlerdir. Basın özgürlüğünün öncelikli şartı haber ve düşüncülere serbestçe ulaşabilmek hakkıdır. Basının kamuoyunun sesini iktidara ulaştırmak görevini yerine getirebilmesi haber ve düşünceleri serbestçe yansıtılmasına bağlıdır. Bireylerin haber alma hakkı çerçevesinde, tarafsız olarak değerlendirilmesi ve kamuoyunun özgürce oluşması basın özgürlüğünün hedeflerini vurgulamaktadır.

"Basın alanı, yapısal olarak bazı kural ve yasaların engellemesiyle karşılaştığında özgürlüğü tartışılır hale gelmektedir. Bir ülkedeki yasalar ne kadar basını etki altına alıyor ve sınırlıyorsa, o ülkedeki söz ve basın özgürlüğünün varlığı o derecede tartışılır durumda demektir. Öyleyse basını gerek yasal çerçeve içine alırken gerekse ona mesleki etkinliklerini yürütürken yol göstereceği varsayılan etik ilkelerin saptanmasında titiz davranılması hem basın hem bir ülkede de-

mokrasinin işlerliği açısından önem taşımaktadır. Basınla ilgili sıkıntıları yok etmenin yolunu en iyi biçimde açıklayan sözü şöyle belirtebiliriz: Basın özgürlüğünden doğan sakıncaları biricik giderme aracı, yine basın özgürlüğüdür. Bu deyiş, Atatürk'e aittir. Basının dışarıdan yapılacak müdahalelerle sınırlanmasının sakıncasını ve bunun ötesinde basında özdenetimin önemini belirtmesi açısından, konuya doğru bir yaklaşım sağlamaktadır. Çünkü basın, kendi yapısı ve işlevi bakımından, dışarıdan gelen herhangi bir baskı ya da düzenlemenin getireceği bağlayıcı hükümlerden zarar görür." (Özgen, 1998: 56)

"Demokratik düzenlerde bireylerin düşüncelerini açıklama özgürlüğüne sahip olmaları gerektiği unutulmaması gereken bir olgudur. Bununla birlikte ülkemizde basın alanında yapılan müdahalelerin diğer demokratik ülkelerden biraz daha fazla olduğunu söylemek olasıdır." (Gönenç, 2002: 68)

Dünyanın her köşesinde olduğu gibi ülkemizde de halen gazeteciler öldürülmekte, kaçırılmakta, tehdit edilmekte, mahkum edilmekte, fiziki şiddete maruz kalmaktadır. Günümüzde gazeteciler çoğu zaman özgürlüklerden taviz vermek zorunda kalmaktadırlar, halk adına doğru haber alıp verme özgürlükleri bulunmadığı gibi bir takım çıkarlar yüzünden sorumluluklarını yerine getirememektedirler.

Gazetecilerin toplumsal sorumluluklarını belirlemek için koyulan kuralların demokratik açıdan onların mesleki özgürlüklerini engellememesi gerekmektedir. Gerek gazetecilerin, gerekse gazetelerin yerine getirdikleri görevin, sorumluluğun bilincinde olmaları ve bu görevi en iyi biçimde yerine getirmeleri basında saygınlık kazanmanın en önemli yoludur.

"Basın özgürlüğü denilince, demokrasinin bütün kurum ve mekanizmalarına yürekten inanan bir inanç sistemi içinde kişiyi ve dolayısıyla kişisel hak ve özgürlükleri temel alan bir özgürlük akla gelmektedir. Basın ahlakı ise basın özgürlüğünü koruyabilmek ve sürdürebilmek için var olması gerekli bir ahlak anlayışıdır. Hiç kuşkusuz, özgürlüğe gereksinme duymayanların ahlaka da gereksinimleri yoktur. Kısacası, basın için özgürlük ilk ve kaçınılmaz koşuldur. Özgürlük gerekli olduğu için de belli bir basın ahlakı anlayışı korunmalı ve bu konuda bir ortak anlayış bulunmalıdır." (Özgen, 1998: 63)

"Basın özgürlüğünün varlığından söz edebilmek ve yararlanabilmek için bazı şartların bir araya gelmiş olması gerekir. Siyasi iktidar, basın hukukunu yapmak ve diğer yasalara gerekli düzenlemeleri hazırlamak suretiyle alt yapıyı hazırlayarak, basın özgürlüğünü hayata geçirmek yükümlülüğü altındadır. Basın özgürlüğünün fiilen kullanılabilmesi için hazırlanması gerekli koşullar şunlardır:

-yayın organları kurma, basma ve dağıtma aşamasında hiçbir güçlkle karşılaşmamak,

-haber alma, yayma ve yorumlama hakkını kullanırken hiçbir engelle karşılaşmamak,

-basın suçlarının kesin ve genişletilemez tanımlara bağlanması, yaptırımların yürürlükteki kanunlara dayanması ve ancak yetkili makamlarca uygulanabilmesi." (Öztürk, 1997: 84)

Günümüzde siyasi iktidarlar basını çoğu zaman kendi çıkarları doğrultusunda kullanmaktadır. Gerçek bir basın özgürlüğü için devlet ve siyasi iktidarlar gerekli yasal-hukuki düzenlemeleri yapmalı, basın özgürlüğünü sınırlandıran gerekçeleri yasalarda

açık bir ifadeyle belirtmelidirler. Ayrıca siyasi iktidarlar halkın bilgi edinme gereksinimini karşılayabilmek için iletişim kanallarını açmalılardır. Basın özgürlüğü bir toplumun gelişmesinde ve ilerlemesinde önemli bir etkidir. Eğer bir ülkede basın özgürse o ülkenin insanları görüşlerini ve düşüncelerini özgürce ifade edebilir. Basının amacı demokrasinin yaygınlaşmasını ve güçlenmesini sağlamak, halkın sorunlarını özgürce ifade edebilmek, olayları tarafsız bir biçimde olduğu gibi halka duyurmak olmalıdır. Düşünce ve basın özgürlüğüne karşı olarak düzenlenen her türlü yasa düşüncelerin açıklanmasını olanaksız kılacağından toplumun da ilerlemesine engel olacaktır. Demokratik sistemin sağlıklı bir biçimde işleyebilmesi basının özgür olmasına bağlıdır.

Dönmezer'e göre, "basın mensuplarının, insanlara doğru, abartılmamış haberleri, duyguları tahrik etme çabasını göstermeden objektif olarak yansıtmakla ve yorumları, eleştirileri de aynı ilkelere göre yapmakla yükümlü olduklarını her zaman göz önünde bulundurmaları, özgürlüğün temel güvencesidir. Hiçbir özgürlük kamunu desteği olmadan varlığını sürdüremez; desteğin sürdürülmesi ise güvenilirliğin kabul edilmiş bulunmasına ve sağlanmasına bağlıdır." (Dönmezer, 1996: 248)

Basın özgürlüğünü olumsuz yönde etkileyen uygulamanın başında 'sansür' gelmektedir. "İlk laik sansür bürosu 1486'da Magonza'da kurulmuş ve index librorum prohibitorum (yasaklı yayınlar) 1559'da kilise tarafından resmen yayınlanmıştır. Dinsel sansür, bölücü ve dine karşı metinleri baskı altına alırken, politik sansür de baştaki güçleri kabul etmeyen ya da salt eleştiren yazıları vuruyordu. Eisestein'in anımsattığı gibi 1600 ile 1756 yılları arasında Fransa'nın Bastille Hapishanesinde yazar, basımcı ve kitapçı ola-

rak 800 kişi bulunuyordu." (Odyakmaz, 2003: 139)

"Sansür dışında haber alma ve iletme özgürlüğünü dolayısıyla basın özgürlüğünü kısıtlayan diğer başlıca etkenler; gazete çalışanlarının iş ve sendika güvencesinden yoksun olarak görevlerini sürdürmeleri, kişisel güvenliklerinin sağlanamaması, düşüncenin suç olarak kabul edilmesi, her türlü dağıtım engeli, basının tekelleşmesi ve basının devletle ticari ilişkilere girmesidir. Günümüzde basın özgürlüğünü kısıtlayan bu etkenler içerisinde, sektördeki teknolojinin hızlı gelişimi ve sermayenin belli bir noktada yoğunlaşmasıyla gündeme gelen tekelleşme olgusu ön plana çıkmaktadır. Çağdaş basın özgürlüğünü savunanlar tekelleşme tehlikesi karşısında, sosyal devlet anlayışının gereği olarak, kamu yararının korunması açısından devletin konuya ağırlık vermesini istemektedirler. Basının sonuçta, serbest rekabet ortamında bir ticari işletme olduğunu da unutmamak gerekmektedir." (Büyükbaykal, 2004: 45)

1950'de kabul edilen ve günümüze kadar üzerinde 17 kez değişiklik yapılan 5680 sayılı Basın Yasası'nı yürürlükten kaldıran 26 Haziran 2004 tarihinde kabul edilen yeni Basın Yasası'nın *Basın Özgürlüğü* ile ilgili 3. maddesi "Basın özgürdür. Bu özgürlük; bilgi edinme, yayma, eleştirme, yorumlama ve eser yaratma haklarını içerir. Basın özgürlüğünün kullanılması ancak demokratik bir toplumun gereklerine uygun olarak; başkalarının şöhret ve haklarının, toplum sağlığının ve ahlakının, milli güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği ve toprak bütünlüğünün korunması, devlet sırlarının açıklanmasının veya suç işlenmesinin önlenmesi, yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması amacıyla sınırlanabilir" şeklinde düzenlenmiştir.

(www.bygem.gov.tr/basınmevzuat/kanunlar.htm,12.01.2005)

"Basın özgürlüğü bir ülkenin demokrasi veya diktatörlükle idare edildiğini anlatan en güvenilir ölçü, en zorunlu unsurdur. Basın kanunları bir memlekette fikre verilen özgürlüğün değerini tartan en hassas teraziler olarak nitelendirilmektedir." (İnuğur, 1993: 90)

Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü (RSF) hazırlamış olduğu 2004 Basın İndeksi'ne göre, Türkiye Ruanda'yla birlikte 167 ülke içinde, 113. sırada yer almaktadır. Basın özgürlüğü'nün en yüksek olduğu ilk 10 ülke şöyledir: 1- Danimarka 2- Finlandiya 3- İzlanda 4- İrlanda 5- Hollanda 6- Norveç 7- Slovakya 8- İsviçre 9- Yeni Zelanda 10- Letonya Bu ülkelerden Finlandiya, İzlanda, Hollanda ve Norveç son 3 yıldır birinciliği paylaşmaktadır. Listede yer alan 167 ülke arasında basın özgürlüğünün en düşük olduğu 10 ülke ise şu şekilde sıralanmaktadır: 158- İran 159- Suudi Arabistan 160- Nepal 161- Vietnam 162- Çin 163- Eritre 164- Türkmenistan 165- Burma 166- Küba 167- Kuzey Kore.

Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü'nün (RSF) web sitesinde yapılan açıklamaya göre; örgüt, gazeteciye yapılan doğrudan saldırılar (cinayet, hapis, fiziksel saldırı,

tehdit) ya da medya üzerindeki baskıları (sansür, soruşturma, her türlü baskı) belirlemek üzere her ülkede anketler yaptı. Örgüt, listenin oluşturulmasında sadece resmi devlet politikalarını değil aynı zamanda ordunun ve yasadışı örgütlerin baskısını da değerlendirdiğini belirtiyor. Anket soruları, yerel gazeteciler, o ülkede çalışan yabancı gazeteciler, araştırmacılar, yasa uzmanları, bölge uzmanlarına ve RSF Uluslararası Sekreterliği araştırmacılarına gönderilmiş. (http://rsf.org/article, 7.01.2005)

Sonuç olarak, toplumların daha iyiye ve ileriye gitmesinde önemli bir etken olan özgür basın demokratik ülkelerin vazgeçilmez unsurlarındandır. Düşünce ve basın özgürlüğünün kısıtlanmasına yönelik olarak hazırlanan her yasal düzenleme, düşüncenin serbestçe açıklanmasını olanaksızlaştırmaktadır. Çağdaş demokrasilerde basın kamuoyunun eğilimlerini yansıtır ve kamuoyunun oluşmasına katkıda bulunur. Haberleşmenin önündeki engelleri kaldırarak, halkın bilgi edinme gereksinimini en iyi ve en doğru şekilde karşılayabilmek siyasi iktidarların öncelikli görevleri arasında gelmektedir. Günümüzde basın özgürlüğü toplumlarda demokrasinin sağlıklı bir şekilde işleyip işlemediğinin önemli bir göstergesidir. Unutulmamalıdır ki basına tanınan özgürlük topluma tanınan özgürlüktür ve özgür basın demokratik toplumlar için vazgeçilmezdir.

Kaynakça

- BÜLBÜL, Rıdvan, "Basın Ahlakı, Basın Özgürlüğü, Basında Özdenetim", Yerel Basın Eğitim Seminerleri Dizisi:13, İstanbul, Erdin Basım, 2002.
- BÜYÜKBAYKAL, Güven N. , "Basın Özgürlüğü Kavramının Anlamı ve Önemi", İ.Ü. İletişim Fakültesi Dergisi, Sayı:20, İstanbul, İ.Ü. Basım ve Yayınevi, 2004.
- DÖNMEZER, Sulhi, "Yine Basın Özgürlüğü Üzerine", Yeni Türkiye Medya Özel Sayısı,C.II, No:12, Ankara, Eylül-Ekim 1996.
- GÖNENÇ, Aslı Yapar, "Türkiye Basın Özgürlüğü", İ.Ü. İletişim Fakültesi Dergisi, Sayı:15, İstanbul, İ.Ü. Basım ve Yayınevi, 2002.

- İLKİZ, Fikret, Yayın Yasakları, <http://ilef.ankara.edu.tr>, 11.01. 2005.
- İNUGUR, M. Nuri, **Basın ve Yayın Tarihi**, İstanbul, Der Yayınları, 1993.
- ODYAKMAZ, Necla, "Basın Özgürlüğünün Düşünsel Tarihi", **İ.Ü. İletişim Fakültesi Dergisi**, Sayı:18, İstanbul, İ.Ü. Basım ve Yayınevi, 2003.
- ÖZGEN, Murat, **Gazetecinin Etik Kimliği**, İstanbul, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, 1998.
- ÖZTÜRK, Ahmet, "Basın Özgürlüğü Kuramları", **İ.Ü. İletişim Fakültesi Dergisi**, Sayı: 5, İstanbul, İ.Ü. Basım ve Yayınevi, 1997.
- <http://www.bygem.gov.tr/basınmevzuat/kanunlar.htm>,12.01.2005.
- <http://rsf.org/article> 7.01.2005.

